
SRĐAN TEPARIĆ, RESEMANTIZACIJA TONALNOSTI U PRVOJ POLOVINI XX VEKA (1917–1945)

Beograd: Univerzitet umetnosti, Fakultet muzičke umetnosti, 2020.

ISBN 978-86-81340-09-7

Jelena Mihajlović-Marković

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet muzičke umetnosti
jelena.mihajlovic.markovic@gmail.com

Primljeno / Received 31. 08. 2021.

Prihvaćeno / Accepted 28. 10. 2021.

Knjiga dr Srđana Teparića pod naslovom *Resemantizacija tonalnosti u prvoj polovini XX veka (1917–1945)* predstavlja obimnu, slojevitou i relevantnu naučnu monografiju iz oblasti muzičke teorije, koja je nastala kao rezultat višegodišnjeg posvećenog rada.³

Monografija se bavi proučavanjem definisanja, značenja i promena značenja tonalnosti u muzici prve polovine XX veka, a proizašla je iz Teparićeve istoimene doktorske disertacije iz oblasti muzičke teorije, pod mentorstvom dr Ane Stefanović, odbranjene 2016. godine na Katedri za Muzičku teoriju Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu. Da Teparićeva inklinacija ka istraživanju harmonskog jezika, problematike muzičkog stila i pitanja značenja muzičkog dela potiče još iz perioda studija, pokazuju i njegovi radovi *Harmonski jezik simfonijske poeme* Smrt i preobraženje *Riharda Štrausa* (diplomski rad iz 1999. godine, mentor: Mirjana Živković) i magistarska teza *Neoklasična koncepcija tonalnosti Igora Stravinskog – resemantizacija* (2004, mentor Mirjana Živković), kao i mnogi kasnije objavljeni radovi sličnih tematskih krugova.

U knjizi *Resemantizacija tonalnosti u prvoj polovini XX veka (1917–1945)*, sagledavanje jednog od ključnih pokazatelja promena u poetici autora muzike XX veka, koje se ogleda u redefinisaniu fenomena tonaliteta/tonalnosti i njegove uloge u muzičkom delu, Teparić je postavio iz ugla proučavanja promene značenja tonaliteta, odnosno *resemantizacije*. Sam pojam *resemantizacije*, preuzet iz lingvistike (hrvatskog lingviste Aleksandra Flakera), ovde je primenjen u oblasti muzičke teorije i analize u cilju istraživanja semantičkih preznačenja muzičkog jezika, odnoseći

³ Autor knjige je docent na Katedri za Muzičku teoriju Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu, gde predaje niz predmeta: Analiza muzičkih stilova, Pravci i metode muzičke teorije i analize, Istorija muzičke teorije, Semantička analiza muzike XX i XXI veka, Muzička kritika i savremeni mediji, i Muzička industrija i savremena umetnička praksa. Pored toga, Srđan Teparić vrši funkciju šefa Odseka za muzičku teoriju na FMU.

se primarno na tonalnost. Monografija od ukupno 235 strana sadrži dva glavna dela od kojih se u prvom, pod naslovom *Opšte pretpostavke za resemantizaciju tonalnosti*, sa ukupno šest poglavlja, obrazlažu teorijska stanovišta vezana prvo za područja semantike i semiotike, a potom i za muzičku semantiku i muzičku semiotiku. Zatim se pitanje odnosa jezika i stila razmatra kroz stvaranje novih jezičko-stilskih odnosa (po Rolanu Bartu /Roland Barthes/) i kroz stapanje muzičkog sadržaja i muzičke ekspresije unutar imitiranih jezičko-stilskih odnosa (Rodžer Skruton /Roger Scruton/, Žan-Mari Šefer /Jean-Marie Schaeffer/). Poslednje, šesto, poglavlje konkretno uvodi u semantiku tonalnosti donoseći pregled istorijsko-evolutivnog puta promena značenja u tonalitetu koji se, u narednim potpoglavljima, posebno razmatra počev od baroka, preko klasicizma do romantizma. Oslanjajući se na relevantnu muzikološko-teorijsku literaturu sa impozantnim brojem referentnih jedinica, Teparić se pokazuje kao izuzetan teoretičar u pogledu kritičkog i analitičkog stava prema prikazanim teorijama, iznoseći i sopstvena, lucidna, kritičko-analitička zapažanja i zaključke.

U drugom, centralnom, delu monografije, pod naslovom *Resemantizacija tonalnosti*, autor se bliže i konkretnije bavi muzikom XX veka iz rakursa samog preznačenja tonaliteta/tonalnosti. Ovde su prikazani analitički rezultati istraživanja resemantizacije unutar reprezentativnih ostvarenja najznačajnijih predstavnika tog perioda: Stravinskog, Bartoka (Bartók), Prokofjeva, Šostakoviča, Britna (Britten), Pulanka (Poulanc), Ravela (Ravel), Honegera (Honegger) i Hindemita (Hindemith). U prvom poglavlju ovog dela monografije, naslovljenom „Teorijska postavka jezičko-stilske resemantizacije“ detaljno su u posebnim potpoglavljima kritički sagledana i objašnjena teorijska polazišta najbitnijih teoretičara i muzikologa (Nelson Gudman /Nelson Goodman/, Nortrop Fraj /Northrop Frye/, Harold Blum /Harold Bloom/, Žerar Ženet /Gérard Genette/, Mirjana Veselinović-Hofman, Džozef Štraus /Joseph Strauss/). U drugom poglavlju *Metodološka postavka jezičko-stilske resemantizacije*, autor postavlja sopstvenu metodološku platformu detaljno objašnjavajući i korelacije sa prethodno izloženim teorijama i obrazlaže tipologiju značenjskih promena. Ove promene su identifikovane kao *nulti*, *srednji* i *visoki* nivo jezičko-stilske resemantizacije. U uporednoj tabeli (str. 130) date su teorije različitih autora i nivoi resematizacije, zajedno sa klasifikacijom strategija koje se vezuju za pojedinačne nivoe.

Detaljna sistematizacija navedenih nivoa resemantizacije iscrpno je prikazana i sprovedena u završnom, najobimnijem i – po mom mišljenju – najvrednijem poglavlju pod naslovom „Analitička razmatranja jezičko-stilske resemantizacije“, gde autor ubedljivo, argumentovano i sa punom kompetencijom iznosi analitičke rezultate proučavanja na odabranom uzorku korpusa kompozicija XX veka. Izabrane kompozicije (po redosledu nastanka) su *Klasična simfonija* Sergeja Prokofjeva, (1917), *Kuprenov grob* Morisa Ravela (1917), *Pulčinela* Igora Stravinskog (1920), *Kralj David* Artura Honegera (1921), *Marijin život* Paula Hindemita (1922–1923),

Kralj Edip Igora Stravinskog (1927), *Koncert za klavsen i orkestar „U prirodi“* Francis Pulanka (1928), *Jednostavna simfonija* Bendžamina Britna (1934), *Romeo i Julija* Sergeja Prokofjeva (1935), *Gudački kvartet br. 1* Dmitrija Šostakoviča (1935) i *Klavirski koncert br. 3* Bele Bartoka (1945). Kriterijum za odabir ovih dela zasnovan je na stepenu jezičko-stilskih preznačenja u pogledu iskazivanja svih vidova resemantizovane tonalnosti, a na osnovu strategija koje su dovele do reinterpretacije tonalnih znakova prošlosti. Minucioznom analizom navedenih dela Teparić nam otkriva sve značenjske promene u poimanju tonaliteta i tonalnosti, individualne harmonske i jezičke karakteristike, kao i hipertekstualne relacije koje se uspostavljaju u okviru nultog, srednjeg i visokog nivoa jezičko-stilske resemantizacije. Sprovedene analize ujedno se mogu posmatrati kao mogući metodološki okvir za analizu složenih muzičko-teorijskih pitanja i slojevitih kompozicionih praksi muzike prve polovine XX veka. Velika je šteta što notni primeri koji bi ilustrovali najbitnija analitička tumačenja, nisu mogli biti inkorporirani zbog zakonskih regulativa u vezi sa zaštitom autorskih i/ili izdavačkih prava.

Monografija *Resemantizacija tonalnosti u prvoj polovini XX veka (1917–1945)* dr Srđana Teparića pisana je jasnim i razgovetnim stilom, sa argumentovanim i ubedljivim zaključcima i predstavlja značajan teorijski doprinos proučavanju pre svega muzike XX veka, ali i muzičkog stila i značenja u muzici u širem smislu. Jedan od elemenata zbog kojih ova knjiga zavređuje pažnju svakako je i Teparićev originalni pristup u formiranju metodološki čvrsto fundirane i inovativne analitičke platforme, te je preporučujem ne samo muzičkim teoretičarima, muzikolozima, studentima, već i širem krugu čitalaca.